

היערכות ועד הלשון לקרהת הדין בכנסת
בר בבד נערך ועד הלשון להוסיף שמות לרשימה המועמדים שמתוכה יבחרו חברי
האקדמיה ללשון העברית, מושם שלושה ממשומות החברים שבחירה בהם אספה
הוועד נפטרו: הפרופסורים יעקב נחום אפשטיין ומשה דוד קאסוטו, והסופר אשר
ברש. בישיבת הוועד המרכזי של ועד הלשון הודיע טוריסני כי שמחה אסף ויעקב
פיקמן, שנבחרו למלאי מקומם, יctrפו לחבר הבוחרים ובתוור חבר שמיini הציע
את הסופר יעקב כהן. הוחלט לעורך משלאל בכתב בין חברי ועד הלשון על הצעת
טוריסני, ולהציגו לפניהם שצבי ויסלבסקי יתמנה למלא מקום לחבר הבוחרים.¹⁰⁸
נסיאי הוועד טוריסני וקלונר קיוו שסוף סוף הגיעה השעה שהממשלה תניח על
שולחן הכנסת את ההצעה לייסוד האקדמיה ללשון העברית. הם שיגרו תזכיר
 לכל חברי הכנסת ובו עמדו על חשיבות החוק שיעניק לאקדמיה מעמד ראוי
כמוסד מלכתי, והציגו כמה ציוני דרך חשובים בהתקפות ועד הלשון בעבר
ובהווה.¹⁰⁹

בממשלה ובמשרד החינוך הועלו השגות בעניינים אחדים, ואלה לבנו בפגישה
של טוריסני ובנ'חים עם שר החינוך בכ"ט בתמזה. בעניין הרכבת הוועד חבר
לאקדמיה ציון דינגורג כי יש צורך, הן מצד העניין הן מצד טענות של מתנגדים,
שנציגי הציבור הם שיבחרו את חברי אקדמיה ולא נציגים של ועד הלשון. השר
אמנם הבין את עמדתם של ראשיו הוועד המכין, שביקשו להבטיח את רשותם המדעית
של חברי האקדמיה שייבחרו, אבל גרס שיש לחתם הממשלה ארבעה בחורים,
לאוניברסיטה שנים, להסתדרות הציונית שנים ולטכניון אחד כנגד שמותם הבוחרים
מטעם ועד הלשון. השר הבטיח שנציגי הממשלה יהיו אנשי מדע, עד כמה שאפשר,

108. זכרון דברום מישיבת הוועד המרכזי, י' בתמוז תש"ב (3 ביולי 1952), שם.

109. קלונר וטוריסני לחבר הכנסת, כ"ג בתמוז תש"ב (17 ביולי 1952), שם.

וכי ייוועץ עם אנשי ועד הלשון מי הם האנשים המתאיםים. מאותם הטעמים קבע השר שיש לצמצם את מספר החברים באקדמיה מעשרים ושמונה לחמשה עשר. אף על פי טוריסטי ובנויים ניסו לשנות את דעתו, הוא לא סר ממנה. דינבורג החליט אפוא כי בהצעת החוק הראשונה ייכתב שהאקדמיה תמנה חמישה עשר חברים: שלושה עשר החיים בארץ ושניים בחו"ן הארץ. זאת ועוד: מדי שנה בשנה ייבחר חבר אחד נוסף (ואולי שניים) עד שמנין חברי האקדמיה יהיה עשרים או עשרים ושלשה, וכמספר זהה גם חברי יונצ'ים. אשר לסמכתה האקדמיה בענייני לשון, הודגשה חשיבותם הרובה של הסעיפים בהצעת החוק הקובעים כי לאקדמיה סמכות עלונה בינויו לשון ובשאלות כגון כתיב ופיסוק. נקבע שהאקדמיה תפרסם את החלטותיה, לאחר אישורו של שר החינוך, כהלכה מחייבת בעיתון הרשמי. השר הבטיח להביא את הצעת החוק לשיבת הממשלה התקווה שהענין יועבר בכנסת, לפחות בקריאה ראשונה, עוד לפני הפגרה.¹¹⁰

לאחר פגישת דינבורג עם נציגי ועד הלשון ניסח היועץ המשפטי של משרד החינוך הצעה מתוקנת, העבירה לאישורו השר, והעמידו על פשר השינויים שהוכנסו בה. בסעיף "תפקידי האקדמיה" הוא מחק את המשפט שקבע כי "היא תהווה סמכות מדעית עלונה בישראל לענייני הלשון העברית". לאחר שבתו"ר "רשות" לא תהיה האקדמיה עלונה, שהרי מעלה יעמוד שר החינוך והתרכות, אשר ללא אישורו לא יהיה להחלטותיה תוקף. בסעיף "הרכבת האקדמיה" הוכנסו התקיונים שציין השר בדבר הרכבת הגוף הבוחר ומספרם של חברי האקדמיה בו. סעיף חדש עסק ביריעושים ובउורומים שאינם חברי האקדמיה. אשר למעמד האקדמיה כמוסד עצמאי, נאמר שהיא תהיה בלתי תלوية בממשלה, וככל המוסדות האקדמיים תהיה כפופה לפיקוחה של המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדע, לכשתקום.¹¹¹

בט"ז במנוח-אב תש"ב חתום שר החינוך והתרבות דינבורג על דברי ההסבר להצעת חוק האקדמיה ללשון העברית כדי להעירים לזכירות הממשלה.¹¹² תוכן המכתב שליח רаш הווועד המכין לייסוד האקדמיה לדינבורג מעיד כי העברת הצעת החוק למזכירות הממשלה לא הובאה לידיутו, שכן טוריסטי מביע בו את צערו על העיכוב בהבאת חוק האקדמיה לפני הממשלה ולפני הכנסת ועל דחייתו עד לאחר פגרת הכנסת.¹¹³

110. סיכום דבריהם, כ"ט בתמזה תש"ב (22 ביולי 1952), שם.

111. לבנה לדינבורג, ח' באב תש"ב (30 ביולי 1952), ג'מ, גל-8/21331.

112. דינבורג לשיבת הממשלה, ט"ו באב תש"ב (6 באוגוסט 1952), ג'מ, ג-13/5420.

113. טוריסטי לדינבורג, י"ג באלו תש"ב, ארכין האקדמיה.

מכתב גלווי
לראש ממשלה שר דוד בן-גוריון

דוד בן-גוריון המכובד,

תס' ונסלם מושב ראשון חיל הכנסת השנויות. הגזירות של הויקום
רביהם וסוכנים הוגשו על ידי הממשלה על פולחן הכנסת ובאו לידי
חקיקת ופרוסם. רם חוק אחד, שיאו בו מושם השם חזון ומטומ סיכום
פעולה לאומית וסוציאלית עוצמתם שרשים ורבת החזאות, רם חוק סימן
בו סיום נסלו אקדים לחקירתם, פירוחה, סכלוליה וחרחבת השם לסייעו
חוק האקדמיה לשלוט העברית לא הובא על ידו לבית המשפטים היבראדי
וגם במועד זה.

למעלה משלו סג'ים עברו מאותו יומם - ח' חנוכה תש"ט - טבו
הכרזות הביניות באסיפות המורכבות כל ועד הלשון, בוגרים בוגרים
תל-אביב לקרהת הסכת האקדמיה לשלוט העברית, כי לפומד הוויתך יותן
פומד חזרה של אקדמיה לשלוט העברית.

לשם הנטלת הכחות נסודה ועדת מפלתית, שמייתה אתגרו פעולות
בעידות והצעה לחוק האקדמיה. השאה זו נסחה בזמנו על ידי שר
המשמעותי ועל ידי הדעת הספרט של פדר דאס המפללה וכונחתה לידה.

טפליה מודד הדבר, שצاعت החזון לא הובאה על ידו לכונסת עד
היום. ואין זו פלייאגרו בבד. מנגנים זוגנים של הבিור בארכ' ובחוץ
לארכ' בוגרים אליהם בתכנית מוסמכת על הנטהיה אשר לה לא כוונת חוק זה,
שהיה בלי ספק מלבד סביבו את כל אידוי הכנסת ללא הבדל של מפלגה
והשקפת עולם.

הית' טבון ובסוח', כי עם ייסודה של המדיננה ימצא האוצר
ח'קר זהה, שספר מכיל קלה בטבות המשבר הקשור לעסדו ולארצנו,
את הכרתו המלאה וסוכנים האקדמיים לשלוט העברית בתרו' יוגרת חריקת של
העצביון הלאומי והסוציאלי הנזול ובתרו מסמ'cit פועלתו העגנה לממן עצמה
לשוגרת לפסק המדיננה, לפחות, לחקלאות, לתעשייה, לפכוניקה, לפודע' החברה
והאט'ם הטמושדים.

מסמ' פרטטי לעת צאת כתגובה וכמחאה נגד קיומה המודע
הורומי', נגד השתייה חוק האקדמיה ונגד בפייעת העזרה הממלכתית
הראודה מעצבני דעתו הלשון העברית ומחיה'.

אנ' מודע המעם את דברי כתבי זה לרשות בעתונותם, בגיון
שהלשו'ן קניין העם כולם היא. ישמעו לדברי החוגים הרחבים בזיכורנו
וימנעו מפירושים סורפים לעצם פרישתי מתקידי'.

רב,
ד"ר שמואל איזונס

ואולם זו לא הייתה התגובה היחידה אלא המתוña ביותר. הוועם והתסכול על העיכובים וההשיות, שהיו בווראי מנת חלקם של כל הנושאים והנתונים בשם הוועד המכין, התבטא במכותב גלי שכתב איזנשטיין בן-גוריון. המכתחב העבר למערכות העיתונאים, ובכך ניתן לו פומבי. במכותבו מזכיר איזנשטיין לראש הממשלה כי בישיבה החגיגית שנערכה לקרהת הקמת האקדמיה הבטיח להביא את החוק לייסוד האקדמיה לפני הכנסת, וmbיע את אכזבתו כי דבר לא נעשה אף על פי שחלפו שלוש שנים. המכתחב נשלח בטרם יבשה הדיו על הסכם הפרישה של איזנשטיין, שיצא למלאות. ברם הוא הציג את פרישתו כמחאה נגד קיפוח "המוסד הוותיק".¹¹⁴ איזנשטיין כתוב אפוא אל ראש הממשלה כדאם פרטוי, ללא נטילת רשות מחברי נשיאות הוועד ולא החיעוץ עמו, אך היה מקום לפреш את תוכנו באילו חבר על דעת חבר ועד הלשון.¹¹⁵ לא הייתה זו הפעם הראשונה שהרהיב איזנשטיין עז לכתוב לראש הממשלה דברים בוטים בשל התנהלות הממשלה בעניין ייסוד האקדמיה.¹¹⁶

קלחונר, אחד משני נשייאן ועד הלשון, מיהר להתנצל לפני בן-גוריון בשמו ובשם חבריו הוועד על האירועים שגרם לו המכתחב, והביע התנגדות נחרצת נגד כתיבת מכתבים מןין זה. ועם זאת לא כיחד מראש הממשלה שכל שוחר לשון חסמן הסתם אכזבה לנוכח העיכובים בהגשתה של הצעת חוק האקדמיה לכנסת.¹¹⁷

בערב ראש השנה תש"ג כתוב קלחונר לאיזנשטיין: "תמהתי מאר [...] שאדוני מצא לנכון לכתוב מכתב כזה... לאישיות הגדולה ביותר במדינת ישראל, אחר הנשיא, ללא שמלך עם הנשיאות והחברים של ועד הלשון, אפילו אם כוונתו הייתה רצiosa [...]. אסור לו לכתוב מכתב בעניין הוועד לראש הממשלה על דעת עצמו".¹¹⁸

הדיון בהצעת חוק האקדמיה במשלה ובוואדיות שריר בחודש אולו תש"ב העביר לבנה לחים צדוק, הממונה על החקיקה במשרד המשפטים, את בקשת שר החינוך והתרבות להעמיד את הצעת חוק האקדמיה על סדר יומה של הממשלה.¹¹⁹ בעבר שבועיים העביר צדוק את ההצעה למזכיר סדר יומה של הממשלה.

114. מכתחב גלי לראש הממשלה מר דוד בן-גוריון, ללא תאריך, שם. מכתחב ההתנצלות של קלחונר לבן-גוריון הנושא את התאריך כ"ח באולו תש"ב (ארכין האקדמיה) אפשר להסיק כי המכתחב הגלי נכתב ימים מספר לפני תאריך זה.

115. החלטות הוועד המרכזי של ועד הלשון העברית בעניין ש' איזנשטיין, 25 באוגוסט 1952, שם.

116. איזנשטיין לבן-גוריון, ח' בתשרי תש"א (19 בספטמבר 1950), ארכיון העבודה, מכון לבון.

117. קלחונר לבן-גוריון, כ"ח באולו תש"ב, ארכיון האקדמיה.

118. קלחונר לאיזנשטיין, ערב ראש השנה תש"ג, שם.

119. לבנה לצדוק, כ"ב באולו תש"ב, ג"מ, ג-13/5420.

הממשלה זאב שוף.¹²⁰ בהצעה שהגיש דינגורג לממשלה הוכנס תיקון על פי סיכום שהושג בין זאב שוף, כנראה בתהערכותו של בז'גוריין, וזה לשונו: "לא יותר משלושה חברי האקדמיה יוכלים תושבי-חו"ץ", וזאת במקרה לכלול בין חמישה עשר החברים הראשונים שני תושבי-חו"ץ בלבד.¹²¹

בתוך חודשיים, בז' במרחצון תשי"ג, הציג שר החינוך והתרבות את הצעת חוק האקדמיה ללשון העברית לפני הממשלה. דינגורג דיבר על הצורך מוסד בעל סמכות מדעית בתחום הלשון (כללים, מונחים, כתיב, פיסוק ותעתיק) שיידאג לכיוון התפתחותה. לאקדמיה יייחרו בכך בלשנים מלומדים הן יוצרם בלשון, "אנשים שיש להם חוש לשוני ללשון החיה". השר הודיע כי הצעה התגבשה לאחר דיונים ובאים עם חברי ועד הלשון, ונענין קביעת הכללים הוא דוחף כדי שלא תהיה הלשון "פרוצה". שר הבריאות יוסף בורג העיר כי רצוי שכיוון התפתחותה של הלשון העברית יורחב ויתבסס לא רק על מחקר הלשון אלא גם על חקר הספרות. אשר לעצמות האקדמיה, בORG גרס שהוא צריכה להיות בלתי תליה, ואין להכפיף את האקדמיה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדעת.

ראש הממשלה הודיעו בזאתו: "אנסה עצמי את החוק בלי סעיפי משנה". הוא העיז לשנות את נוסח הסעיף הדן בתפקיד האקדמיה. לדבריו, אפשר אולי לכוון את חקר הלשון ותיקונה, אבל אי-אפשר לכוון את התפתחותה. דינגורג, שניסח את הסעיף זהה, הסביר לראש הממשלה שלא רק חקר הלשון נמנה עם תפקידיה האקדמיה אלא עליה לדאוג להתפתחותה הטבעית. על כך השיב בז'גוריין שאת זה עושים הספרים, ש"זה בא מתוך החיים ומתחוץ ההתפתחות". בז'גוריין, שתרמן בציורים של אנשי חוץ לאקדמיה, אמר בעניין זה: "זהו לשון העם היהודי, שאנו דואים שיש שם לא לשון מדינת ישראל בלבד [...]. אני רואה בזאת ביטוי, שאנחנו דואים שיש שם יהודי בעולם והלשון זאת היא לשוננו. אין זה מוסד קבוע עניינים פוליטיים ושלטוניים, אלה הם רק ענייני רוח, ענייני הרוח טוב להביע שיתור עם העם היהודי". אמן, הוסיף, על פי הכתוב בחוק המוצע "יכול גם גוי להיות חבר האקדמיה, אבל יש מעט גוים הבקאים בלשון העברית". אשר לשם המוסד שיקום, בז'גוריין היה עקיב ונחרץ בעמדתו: "אני לא א贔יע בעד הצעת החוק, כל עוד לא יוצע להחליף השם היווני אקדמיה בשם עברית". בדעה זו תמכו גם השרים יוסף בORG וDOB יוסף. בסיום הדיון נקבע שהטיפול בנושא יופקד בידי ועדת שרים. היא תאשר, על דעת הממשלה, את הניסוח הספרי של הצעת חוק האקדמיה ללשון העברית

120. צודק למזכיר הממשלה, י"ב בתשרי תשי"ג, שם.

121. לבנה למזכיר הממשלה, י"ח בתשרי תשי"ג, שם.

שתוגש לכנסת. נקבע שחברי הוועדה יהיו ראש הממשלה, שר הבריאות, שר החינוך ושר התרבות ושר המשפטים.¹²²

אולם אשר יגורו חבריו ועד הלשון בא להם, שכן שוב חל עיכוב של חצי שנה כמעט בטיפול בעניין חוק האקדמיה. ועדת השרים שהיתה אמורה לדון בנושא זה לא התקנסה. טורטני, היחיד שהיה יכול לתבוע במישרין מראש הממשלה לעסוק בעניין, שהה באוטם חדשניים בחוץ לארץ.

בחודש איר תשי"ג (אפריל 1953) נדונה הצעת חוק האקדמיה בוועדת השרים לענייני פנים ושירותים. בישיבה הראשונה השתתפו שר הפנים ישראל רוקח (ו"ר), שר החינוך בן-ציון דינור, שר התכחורה ישראל סRELIN, שר המשפטים פנחס רוזן, שר המשטרה בכור ש' שטרית, סגן שר לענייני הדתות ורוהפטיג, ומזכיר הממשלה זאב שרכ. שר החינוך הציג את הצעת החוק שאישרה הממשלה והודיע כי בזגרוין מתנגד לשם אקדמיה ומצביע לנוכח את החוק ללא סעיף משנה. הוא הבHIR שחברי האקדמיה יהיו אנשי מקצוע, כמו בכל אקדמיה, אולם הם לא יבחרו את עצם אלא יהיה חבר מינוי שיבחר בחמשה עשר החברים הראשונים לאקדמיה, לאחר מכן ייבחרו מדרי שנה בשנה חבר או שניים עד שמנין החברים יהיה עשרים ושלושה. כמו כן נקבע כי לאחר שיאשר שר החינוך והתרבות את החלטות האקדמיה, הן ייחיבו את מוסדות הממשלה, את מערכת החינוך ואת מוסדות השלטון המקומי.

וזה ורוהפטיג גרש, כי "תקפיך האקדמיה רחב מדי, יש להחפש במקורות ולא לחדר, אחרת תהיה העברית שפה מלאכותית". לדעתו, האקדמיה חייבות להיות מוסד עצמאי ולא תחת פיקוחה של המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדע. אשר להרבה, הוא הציע לצרף ל"חבר המינוי", ככלומר לווער הבוחר, גם יודעי משפט יהודי וככלוי. השם אקדמיה לא היה נראה בעניינו.

שר המשטרה בכור שлом שטרית, שתמך בהצעת ורוהפטיג, הציע לצרף לחבר המינוי נציג של אגודות הסופרים. כמו כן הביע תמייה שחברי האקדמיה נבחרים לכל ימי חייהם. שר המשפטים פנחס רוזן סבר שמן הרואין לכתוב שהחלטות האקדמיה "תדרננה" ולא "תהייבנה", משום שההחלטות צריכות להיות בעלות משקל מדעי ומוסרי, והעbara עליהם תהיה ממשמעית ולא פלילית.

динור סיכם את הדיוון וציין שני דברים עיקריים: האקדמיה צריכה לא רק לבחור את הלשון אלא גם לכוון את התפתחותה; האקדמיה צריכה להיות כפופה למועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדע, שתאשר את תקוננה, ולא לשר החינוך והתרבות. הוועדה החליטה לאשר בהצעה את סעיף ההצעה שנדרונה בישיבת הממשלה בו' בחושון תש"ג, פרט לשינויים האלה: לאשר את סעיף 1 בהצעת החוק ללא סימן ב',

122. ישיבת הממשלה, רשי"ג, ד' במרחשון תש"ג (26 באוקטובר 1952), עמ' 17–22, ג'ג.

הקובע שהאקדמיה היא המשך מפעלו של ועד הלשון העברית; להוסיף לסעיף 4ד את המילים: "או אם נידון חבר על עברורה שבנסיבות הענין יש בה משותם קלון". כמו כן הוחלט ברוב של חמיisha נגד אחד מהמיר בסעיף 11ב, המדבר על קיום החלטות האקדמיה, את המילים "תחייב את מוסדות החינוך" במיללים "תחול על מוסדות החינוך", ולהוסיף את המילה "והמדד" אחרי המילים "מוסדות החינוך".¹²³

שר המשחרר והתעשייה דב יוסף, שלא היה חבר בוועדה, העלה שתי הסתייגויות להצעה שגובשה בה: הוא סבר שיש למזוודה מילה עברית לאקדמיה; והוא התנגד שייכתב בחוק שמוסד כלשהו "לא יהיה כפוף לשום מוסד ממלתי". השר, שיצא לו מוניטין של עורך דין מעולה, גרס שיש לנוכח את הסעיף באורח חובי, למשל: "עוצמתה בתחום סמכיותה לפי חוק זה".¹²⁴ ועדת השרים קיבלה את הצעתו, והייתה של סעיף 7 נוסחה באופן שהاיחוד של האקדמיה במוסד ממלכתי תוציא על דרך החיבור ותודגש עצמאותה בתחום סמכיותה לפי החוק.¹²⁵

בערכו של אותו יום החליטה הממשלה ברוב של ישנה נגד ארכעה כי שם המוסד שיוקם במקום ועד הלשון יהיה "ועד הלשון לישראל", וכך גם שם החוק. ביוםנו ציין בז'גורין אף רוק את ההחלטה בראשת הממשלה בדבר המרת השם.¹²⁶

הצעת החוק הועבירה לדין בועדת השרים לענייני חקיקה. בישיבתה בי"א בסיוון תש"ג אישרה הוועדה את הצעת "חוק ועד הלשון לישראל" והכינסה בו את התקיונים הבאים: ענייני הוועד יתנהלו על ידי "מנhalb" ולא על ידי "רשות". אשר לעצמאות המוסד, אימצה הוועדה את הנוסחה שנקבעה בועדת השרים לענייני פנים ושירותים לאחר הסתיגות השר דב יוסף: "הוועד יהיה עצמאי בתחום סמכותו לפי חוק זה; מלבד אם חוק זה קובע אחרת יראו את הוועד כמוסד לצורך חוק המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדוע". סעיף 8, שענינו תקציב המוסד, נוסח מחדש וקבע שככל תמיכה כספית שייקבל הוועד מהמדינה תיכלל בתקציב משרד החינוך והתרבות. היועץ המשפטי לממשלה חיים כהן, שהציג את השינויים האלה, גם סבר שהחלטות הוועד צריכות לחייב מוסדות שאינם ממלכתיים. על כך העיר מזכיר הממשלה זאב שרג', שמשלת המנדט הגבילה את ההוראות בעניינים אלה

123. פרוטוקול ישיבת ועדת השרים לענייני פנים ושרותים, י"ד באיר תש"ג (29 באפריל 1953 ג"מ, א-33-7906/33).

124. דב יוסף לזכרו הממשלה, י"ח באיר תש"ג, ג"מ, ג-5/10120.

125. פרוטוקול ישיבת ועדת השרים לענייני פנים ושרותים, כ"א באיר תש"ג (6 במאי 1953), ג"מ, א-33-7906/33.

126. יומן בז'גורין, 6 במאי 1953, אב"ג, חטיבה יומן. בירור בגין המדרינה המתהו שכאן הייתה ישיבת ממשלה ב-6 במאי 1953 (מה/שי"ג), אולם אין נמצא פרוטוקול שלו. התיעוד היחיד של הישיבה הוא אפוא הרישום ביוםנו של בז'גורין.

למוסדותה. השר יוסף סרלין סיים את הישיבה וצין כי בעניין זה הtentah דין במשלה ואין לשנות את החלטתה.¹²⁷ העת החוק אושרה בוועדה וצורפה לפרוטוקול של ישיבת הממשלה. אולם איתרעו מזלים של אנשי ועד הלשון ובישיבת הממשלה שתקיימה בי"ב בסיוון, כלומר יום אחריו ישיבת ועדת השרים לענייני חקיקה, התפטרו השרים ממפלגת הציונים הכלליים מהממשלה.¹²⁸ ההतפטרות החזיקה מעמד שבוע בלבד, והם שבו לכון הממשלה בכ' בסיוון, לאחר שרושם לראש הממשלה הבכיר את הסוגיה השנויה בחלוקת (ונפתח הדגל האודם במקצת מוסדות החינוך הממלכתי).¹²⁹

מכتب יעקב כהן לראש הממשלה
חביי ועד הלשון לא היו מופתעים מהשתלשלות העניינים בסוגיות השם. אולי הופתעו מן העיתוי, אבל לא מן התרגשות העקרונית לשם הלועזי. למעשה, כבר בישיבת הוועד המרכזי של ועד הלשון דנו החברים בשאלת זו. ככל הتلכדו מאחרוי השם אקדמיה, נקבע לשון תקיפה מאוד, ואמרו שיש להנגד שם המוצע – ועד הלשון לישראל. חבר הוועד המשורר יעקב כהן קבע: "כל עבודתנו והתנווה החדשנה, שאנו שואפים לה, תלוזות בשינוי השם".¹³⁰ הוא התנדב להזכיר תוכיר מפורט שיישלח לממשלה, לבנטה ולעתונות.

בפסקה השנייה של מכובד כהן לראש הממשלה נאמר: "'שמע גרים' אמרו חכמוני! ואמנם יש והשם הוא הגורם הקובלע את גורלו של המפעל, ואת מדת היקפו ואפרורויות, את היחס אליו ואפלו את דרישותיו מעצמו, את כל דמותו, מעמדו וכושר התפתחותו ופעולתו". כדי לסביר את אזהנו של בן-גוריון ציין כהן כי השם "בית לאומי לישראל" מתאים לכארה יותר למצב מדינת ישראל". הוא קבע כי אוטם מעשים לתקומת העם ולבניין הארץ, שנעשו בתקיפות אחריו הכרזת המרינה, לא היה אפשר לעשותם בלי השם המפורש של המדינה. כהן משבח במכובד את מייסדי האוניברסיטה שלא התਪטו בשעתו לתרגם השם למقلלה. הוא יודע, כתוב, שבבן-גוריון סולד אישית מהשם הלועזי אקדמיה ודorous למצוות שם עברי מתאים לו. אבל "כל הצעות השונות והמשונות לא היה כראוי להתחרות עם השם אקדמיה, שהוא אחד מאותם השמות ביינלאומיים, שאין להחליפם ואף לא לתרגם בלי

127. פרוטוקול ועדת השרים לענייני חקיקה, י"א בסיוון תש"ג (25 במאי 1953), ג"מ, ג-5/10120.

128. ישיבת הממשלה, י"ב בסיוון תש"ג (26 במאי 1953), ג"מ.

129. ישיבת הממשלה, כ' בסיוון תש"ג (3 ביוני 1953), שם.

130. זכרון דברים מישיבת הוועד המרכזי של ועד הלשון, כ"ט בתמזה תש"ג (12 ביולי 1953).

ארכין האקדמיה.

למעט את דמות המושג או המוסד, שהם מייצגים". יתרה מזו, השם אקדמיה קרוב בצורתו לעברית יותר מן השם סנהדריה או סנהדרון שחכמוני בימי הבית השני לא חשו לכנות בו את בית הדין העליון שלהם. כהן חתם את מכתבו לראש הממשלה במילים אלו: "מקווה אני ואתי ורבים, שאתה דוד בן-גוריון, אשר גילית עוז רוח מיוחד כזה ביסוד המדינה ובכמה מקרים חשובים אחרים, לא תאכזב אותנו הפעם".¹³¹

אולם מכתב זה הגיע לטעודתו מאוחר מדי, ונשאר ללא מענה. ביום שנדפס המכתב, ד' באב תש"ג, אמר בן-גוריון בשיבת ממשלה: "אני מוכחה לצאת לחופשה. אני יכול להמשך". הוא הצביע שבממשלה מלא שר החוץ משה שרת את מקומו כראש הממשלה, והשר פנה לבן את מקומו כשר הביטחון.¹³²

בר בבר, התקשו כל חברי ועד הלשון להירשם למצע הסברה לחברי הכנסת בדבר קביעת שם המוסד "האקדמיה לשון העברית" במקום "וועד הלשון לישראל" שהבוצעת החוק.¹³³

הדיון בכנסת בהצעת "חוק ועד הלשון לישראל"¹³⁴ הצעת חוק ועד הלשון לישראל, תש"ג-1953, פורסמה ב"רשומות" כא' בתמזה תש"ג.¹³⁵ בשיבת הוועדר המרכזי של ועד הלשון, שהתקיימה בשלבי תמורה בתל-אביב, מסר טור-סיני כי שר החינוך והתרבות הבטיח לנציגי הוועדר שהחוק יובא לדין בכנסת לפני פגרת הקץן. הוא העירק "שיתוקן שם האקדמיה" ונציגי הוועדר יזומנו להשתתף בישיבת ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, ויתישמע דעתם גם בוגע

131. כהן לראש הממשלה, ד' באב תש"ג (19 ביולי 1953), ארכון האקדמיה.

132. ישיבת הממשלה, סכ/שייג, ד' באב תש"ג (19 ביולי 1953), ג".מ. למעשה חזרה לפני פניה לאחר מהותה של שש השנים האחרונות ("ישיבת הממשלה, נר/שייג, כ"ח בסיוון תש"ג [11 ביוני 1953], ג".מ.). הביקור של בן-גוריון כותב כי בשנת 1953 "חש כחו של בן-גוריון [...] תחת העייפות הכהה שהצטרכה בו. ביחס חמישה שנים לקיום המדינה מרצו האתגרים הגדולים, והוכרעו הנושאים הגורליים שקבעו את פני המדינה ויצבו את עתידה" (ברזורה, בן-גוריון, ב, עמ' 949-948). בן-גוריון נטל חופשה בת חודשיים, שבמהם עסק בעיקר בענייני צבא ובכובעויות ביטחון. את גנושאים הללו העלה לדין בישיבות הממשלה ח-ט, י"ב/שי"ד, י"א בחשוון תש"ד (20 באוקטובר 1953) וט"ז בחשוון תש"ד (25 באוקטובר 1953). כשבוע לפני פעולות קביה (שבוצעה בלילה שבין 14 ל-15 באוקטובר 1953) חדר בן-גוריון להפקדו בראש הממשלה. וכעבור זמן לא רב, ב-7 בדצמבר 1953, האפותר מרשות הממשלה, ירד לשדה בוקר, ושרת נחר לירשו.

133. עלינו איתן לשמואל יבין, ה' במנחם אב תש"ג, ג"מ, פ-26-3084/26.

134. רשומות, הצעת חוק, 167, א' בתמזה תש"ג (14 ביוני 1953), עמ' 214-215.

(א) הילך יסוד
הילך קולקטיבי
הילך קולקטיבי

הילך יסוד ותפקידו בלבנטיניזם מסדרת - 1963

1. (א) כיקום בגד, צורן עליון, לזרק גלעון חפריריה בעקבות (ב) מושב הוועד הוא בירושלים.
2. מפקיד הוועד הוא כבודן החופחות הלawan חפירות על יסוד תקציבו.
3. הוועד הוא בווארגר, הוא רשאי להחקק בחוקים, לבנות נכסים, לחתוך בהם רוחביות, לתבוך ולתבוך, ולפעום כל פועלם למילוי תפקידיו.
4. (א) סופר תברי מועעד הוא לא מחום משפט-העדר וללא יורק ובוליטים להיווה תרבותי הרץ.
- (ב) הסופר תברי המאושרים אל הוועד ימחנו על ידי שבר-טנגווי אשר ארכיעון מברידי אל הוועד הסמללה, הסופר על ידי וועדת השערן מפבריריה, שרים על ידי האסדרות החזירגית (טולכית), שרים על ידי האוניברסיטה האברית, ואמור פול יאנון מברידי האסדרות הסופר-הברית המאושרים, כבודר, יסנה הוועד בצעודו או מברידי.
- (ג) סופר גנון לאחר סינורי משחיח-העדר מתכונת המאושרים, כבודר, ואור טנק מידי נבו בגאנ, יסנה הוועד בבר מהר נזוף או גני מברדים גוטמייב, פד איזיגע סופר מברדים לנטדרים ווילטמן בן יאנון הוועד מבן אדר באל איפת צינגרינג סדרון על הבר מאיזו טבח שטיין.
- (ד) מברדי הוועד מאושרים לכל ימי הירחון, אך רשאי הוועד לאוראות סדרון על הבר מאושרים ערנינגהן או לאסנזה לבר מללא פקרוט מטני, אם המברד לא משוחח ביש בורה הוועד באנדרוות באנדר אונס מטינס, או אם יאנון ברואן אלר ירכבל להאחתם כן, או אם נידרין מבר אל פקידן שטיניגרודה או הנדרין יאנון פסוד קלון, או אם המברד בעזמר יברא זאת.
5. ועד סקציוני הוועד ימנטו על ידי ועד סנאיו הנבחר על ידי מנגנון התכונתים.

•/וובדיים

לסעיפים אחרים בחוק. יעקב כהן וקלונר הביעו חשש מן הסעיף הקובל כי החלטות האקדמיה יהיו תקפות רק לאחר אישורו של שר החינוך והתרבות. אבל טור-סטיני ובנחחים גרסו שמדובר בעניין רשמי בלבד.¹³⁵

מליאת הכנסת דנה בהצעת חוק ועד הלשון בישראל בשתי ישיבות שהתקיימו בראשית חודש אב.¹³⁶ שר החינוך והתרבות דינור הציג שלוש נקודות עיקריות בחוק: (א) תפיקדו של המוסד העליון ללשון העברית לכוון את התפתחות הלשון על יסוד חקר תקופותיה וענפיה; (ב) המוסד הוא הסמכות העליונה בכמה תחומי לשון, והחלטותיו מחייבות לאחר אישור השר ופרוטומן ב"רשומות"; (ג) יש להבטיח רמה מדרנית מתאימה למוסד שנינתנה לו סמכות עליונה ועצמאות. השר קבע כי התפתחות הלשון העברית הוכיחה שرك מוסד מדעי עליון מוארגן יכול וצורך לכוון את התפתחות הטבעית של הלשון, שכן לאחר הקמת המדינה התרחבו התחומיים שיש צורך לחדר בהם מדי יום בימנו.

אשר לאופיו של המוסד הדגיש דינור כי לפי מהותו יהיה ועד הלשון לישראל מוסד מדעי הקובל הולכות מבחינה עיונית ולא יהיה חייב לשים לב תמיד לצרף המעשיה. יתרה מזו, הוא הסביר כי העכודה להשלמת מילון בן-יהודה אمنם עומדת להסת彌ים, אך הלשון העברית וקוקה גם "למלון אקדמי שייה מנופה ומברור, וזה דורש עבודות מודרניות, כי יש לנו ספורות עצומה של דורות. חלק גדול ועצום [...] נשאר בכתבייד".

חבר הכנסת אליהו משה גנובסקי (הפועל המזרחי) וחבר הכנסת אהרן ציולינג (מפ"ס) דיברו על קביעת הריבכ הנציגים בחבר המינוי לאקדמיה. הם צידדו בבחירה נציגים של מגזרים שהלשון משמשתiali בעיסוקם של חברי, כגון ספרדים, מורים אמנים בימה ועיתונאים. דינור הסביר שככל הגופים שנציגיהם ישתחפו בבחירה חברי האקדמיה הם הממלאים תפקידם רב ערך בתחום הלשון. השר היה משוכנע שהזוכה על כלום שיבחרו אנשים דתיים, היהודים מה הם צורכי החיים והמדעת ומה היא התפתחות הלשון וצריכה. אשר להצעת חברי הכנסת מסיעת הפועל המזרחי לצרף ישיבות ורבעים, ציין השר שאין אלה מוסדות העוסקים בהרחבת הלשון או בתחוםיה.

יושבת ראש ועדת החינוך והתרבות שושנה פרטין (הציונים הכלליים) תמכה בגישה השר. היא ציינה שאין להפקיד את בחירת חברי מוסד לחקר הלשון בידי

¹³⁵. זכרון דברים מישיבת הוועד המרכזי של ועד הלשון העברית, כ"ט בתמוז תש"ג, ארכיבון האקדמיה.

¹³⁶. דברי הכנסת, 14/2, ב' באב תש"ג (14 ביולי 1953), עמ' 1925–1939.

"אגודות מקצועיות" אלא בידי המוסדות העלונים של המדינה, היודעים לבחור אנשיים לפי סגולותיהם המדעית והבלשנית.

אשר לכישוריהם של נבחורי המוסד העליון, הצעץ יצחק רפאל (הפועל המורחן) לצרף אישים הבקאים במקורות היהודים כדי שלא יחדשו מיללים וניבים מלאכותיים התלושים מן המקורות. כל זאת מתוך שחררכו של עד הלשון הוא מקרי, ויש חוקר לשון שאינם חברים בו. חבר הכנסת מסיעת הציונים הכלליים חיים בוגר (בוגרשוב), ממייסדי אגודת המורים, גרס שיש לצרף גם מלומדים יודעי שפות שמויות ויהודית יוונית, לשם שחקר המקורות, בעיקר ספרות התלמוד והמדרשים, מהCommerce את ידיעת השפות האלה. שר החינוך צין כי כל חברי ועד הלשון הם בעלי הישגים מדעיים כחוקרים או כיוצרים בלשון.

אשר לתוכף החלטות האקדמיה קבע השר שرك החלטות שר החינוך והתרבות יפרסם ב"רשומות", העיתון הרשמי של המדינה, ייחיבו את מוסדות המדינה. לפי תפיסתו, רק גוף ממשתי ו רשאי לזכות על ביצוע החלטות, וכך על פי שיהיה למוסד חופש מדעי לכתוב ולהחליט, לא יהיה לו חופש מדעי לזכות.

בדין על "חוק ועד הלשון לישראל" נשמע קול ברוד אחד שתהה אם יש צורך "להקים אקדמיה לשון", שהרי הלשון "עודה עצם התהילה של ההתפתחות והתחווות". זה היה קולו של הסופר ס. יהר (זיהר סמילנסקי) מסיעת מפא"י (לימים נבחר לחבר-יוועץ באקדמיה). בסופו של דבר אמ衲 תמרק יהר בייסוד האקדמיה, אבל חשש מהתערבות יתר שלה בתחוםים שונים, למשל בחידוש מיללים. הוא גרס שמן הרואוי שהאקדמיה לא תחרוג מגבולה ותחום את עצמה לציוון ההתפתחויות בלשון: "לא במקומות החיים עצם, החיים בשאנם, בריתחתם, בשפלם ובגאותם". יהר תלה את דבריו במאמרו של ביאליק "חbill לשון".¹³⁷

שר החינוך והתרבות גם הוא לא היה חד-משמעותי. מצד אחד, הוא היה מעדרך כל החברים בוועד יהיו סופרים ומשורדים, ומצד אחר קבע שהניסיון הוכיח שהמיןנות שנוצר בתחום החדשים עם קום המדינה לא נולד דוקא על ידי יוצרים מדרגה ראשונה. דיור השair אפוא בידי הכנסת את ההחלטה אם להרוחב את הסמכות העלונה של האקדמיה גם בעניין המינוח.

לאחר הדיון בקריאת ראשונה הוועיטה הצעת החוק לועדת החינוך והתרבות של הכנסת. חברי הוועדה הציעו לתקן את שם החוק מ"חוק ועד הלשון לישראל" ל"חוק

137. במאמר זה ביקר ביאליק בחירותם את דרכו של בז'יוהודה בחידוש מילים ומונחים ובנטילת אחיזות בלעדית בהכנת מילון היסטורי של הלשון העברית. אולי עם בחירתו לנשיא ועד הלשון בשנת תרפ"ד (1924), הלה ביאליק בדרכו של בז'יוהודה. ראה אפרת, מילון יהודים ללשון אומה, עמ' 224–223.

האקדמיה ללשון העברית לישראל". הוחלט אפוא לכנות את המוסד שיקום "אקדמיה"¹³⁸ ולהשאר את שתי המיללים האחרונות של הצעה לדין משותף עם ועד הלשון. חברי הכנסת אחדים ערכו על הבקשה שחברי האקדמיה ייבחרו "לכל ימי חייהם". לדבריהם, מן הרואי להגביל את משך זמן החברות כדי לאפשר החלפת חברים שכוכם פוחת ולבחר במקומם חברים חדשים שעשייתם עשויה את העבודה. דינור דחה את ההצעות האלה וטען שבמוסד מדעי חברים אנשיים שמכלול עשויים מזכה אותם להימנות עם השורה הראשונה כל ימי חייהם. אשר לעצמות המוסד, השר הודיע שהתקנון יהיה טען אישור המועצה למוסדות הגלובל והמדוע, בדומה לכל מוסד מדעי אחר. סעיף זה, שהכפיף את הוועד למועצה, ננקט כעבור חודש משום שהודיעו בחוק המועצה הוועדה, ונענין הקמתה ירד מסדר היום.¹³⁹

曩יגי ועד הלשון שהזמננו לישיבה ביקשו לקבוע בחוק את מינימום של חברי-יועצים לאקדמיה. שני טעמים ניתנו לכך: האחד, כדי שהיה אפשר לשלב באקדמיה חברים ותיקים של ועד הלשון, בעיקר בני שמותם ומעלה. והאחר, צירוף יועצים מחוץ הארץ בפעולות האקדמיה, כדי שגם התפוצות יראו את עצם שותפים למוסד זה.曩יגי הוועד המכין לייסוד האקדמיה עמדו על דעתם וביקשו מהכנסת להוסיף גם את המינוי לתחומים שיחולו על מוסדות המדינה, ובסתופו של דבר איש חברי ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, ובכללם ס. יזהר, לא ערד על כך.¹⁴⁰

138. ועדת החינוך והתרבות, כ"ד באב תשי"ג (5 באוגוסט 1953), ארכiven הכנסת.

139. ועדת החינוך והתרבות, י' באולול תשי"ג (18 באוגוסט 1953), שם.

140. ועדת החינוך והתרבות, ח' באולול תשי"ג (19 באוגוסט 1953), שם.